

16.10.18.

PREDAVANJE 4

Anđelić

HOMOGENA LINEARNA DIFERENCIJALNA JEDNAČINA

opšti oblik:

$$y^{(n)} + a_1(x) y^{(n-1)} + \dots + a_n(x) \cdot y = b(x) \quad \text{linearna}$$

homogena lin. dif. j-ta n-tog reda

$$y^{(n)} + a_1(x) y^{(n-1)} + \dots + a_n(x) y = 0$$

$$a_1, a_2, \dots, a_n \in C(I)$$

$$G = I \times \mathbb{R}^n \rightarrow \text{saglasno teoremi}$$

skup rješenja \rightarrow obratuje vektorski prostor \rightarrow uvedemo u razmatranje operator $L: C^n(I) \rightarrow C(I)$ definisan na sledeći način

$$L(y) = y^{(n)} + a_1(x) y^{(n-1)} + \dots + a_n(x) y$$

$L(y) = 0 \rightarrow$ linearni operator $\left\{ \begin{array}{l} \rightarrow \text{linearan} \\ \rightarrow \text{homogen} \\ \rightarrow \text{aditivan} \end{array} \right.$

* Operator L je linearan, jer zadovoljava uslove:

$$1) \forall y_1, y_2 \in C^n(I) : L(y_1 + y_2) = L(y_1) + L(y_2)$$

$$2) \forall d \in \mathbb{R}, \forall y \in C^n(I) : L(dy) = dL(y)$$

Dokaz 1)

$$\begin{aligned} L(y_1 + y_2) &= (y_1 + y_2)^{(n)} + a_1(x)(y_1 + y_2)^{(n-1)} + \dots + a_n(x)(y_1 + y_2) = \\ &= y_1^{(n)} + y_2^{(n)} + a_1(x) y_1^{(n-1)} + a_1(x) y_2^{(n-1)} + \dots + \\ &\quad + a_n(x) y_1 + a_n(x) y_2 = \end{aligned}$$

$$= \underbrace{y_1^{(n)} + a_1(x)y_1^{(n-1)} + \dots + a_n(x)y_1}_{L(y_1)} + \underbrace{y_2^{(n)} + a_1(x)y_2^{(n-1)} + \dots + a_n(x)y_2}_{L(y_2)}$$

\Rightarrow aditivnost

- na isti način bi pokazali da je:

$$L(\alpha y) = \alpha L(y) \rightarrow \text{homogeno}$$

\rightarrow operator L homogen i aditivan \Rightarrow lin. op.

TEOREMA: Skup rješenja ^{homogene} linearne diferencijalne jednačine obrazuje vektorski prostor nad podjem realnih (ili kompleksnih) brojeva.

\rightarrow Neka je $D = \{y \in C^{(n)}(I) : L(y) = 0\}$ skup svih rješenja homogene linearne diferencijalne jednačine.

\rightarrow hoćemo da pokažemo da je ovo vektorski prostor

\rightarrow **pokazaćemo da je skup D vektorski potprostor**

\rightarrow skup koji je vektorski prostor sam za sebe ali je dio nekog većeg prostora

* Neka je $D = \{y \in C^{(n)}(I) : L(y) = 0\}$. Treba dokazati:

1) $\forall y_1, y_2 \in D : y_1 + y_2 \in D$ # zbir bilo koja 2 el. takođe u skupu

2) $\forall \alpha \in \mathbb{R} \forall y \in D : \alpha y \in D$ # $\alpha \cdot y$ takođe u skupu, $\alpha \in \mathbb{R}$

- ako ovo dokažemo $\Rightarrow D$ je vektorski potprostor prostora $C^{(n)}(I)$

① $y_1, y_2 \in D \rightarrow$ to znači da je $y_1, y_2 \in C^{(n)}(I)$ i $L(y_1) = L(y_2) = 0$

\rightarrow zbir neprekidnih fja je neprekidna fja

$$y_1 + y_2 \in C^n(I) ; L(y_1 + y_2) = L(y_1) + L(y_2) = 0 + 0 = 0$$

$$\Rightarrow y_1 + y_2 \in D$$

② $d \in \mathbb{R}, y \in D, y \in C^n(I), L(y) = 0$

$d \cdot y \in C^n(I) \rightarrow L(d \cdot y) = d \cdot L(y) = d \cdot 0 = 0$
 neprekidno diferencijabilna n puta na I

$\Rightarrow d y \in D$

\rightarrow iz ① i ② $\Rightarrow D$ je vektorski potprostor prostora $C^n(I)$
 \Rightarrow to znači da je D sam za sebe vektorski prostor

Posledica: Ako su $\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n$ ($\varphi_i = \varphi_i(x), i = 1, 2, \dots, n$)
 rješenja homogene linearne diferencijalne jednačine
 $\Rightarrow c_1 \varphi_1(x) + \dots + c_n \varphi_n(x)$ je takođe rješenje.

\hookrightarrow znači: linearna kombinacija svih rješenja takođe rješenje.

prethodnom teoremom smo utvrdili da je skup rješenja ^{homog.} lin. dif. j. ne vektorski prostor. Postavlja se pitanje šta je njegova baza? Prije toga; pojam linearne zavisnosti i nezavisnosti skupa f-ja.

DEFINICIJA: Funkcije $\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x), x \in I$, su linearne nezavisne ako iz linearne kombinacije $d_1 \varphi_1(x) + \dots + d_n \varphi_n(x) = 0, x \in I$, gdje su $d_1, \dots, d_n \in \mathbb{R}$ sledi da je $d_1 = d_2 = \dots = d_n = 0$

\rightarrow Funkcije koje nisu linearno nezavisne su linearno zavisne.

Primer a) $1, x, x^2$

$d_1 \cdot 1 + d_2 \cdot x + d_3 \cdot x^2 = 0 \Rightarrow d_1 = d_2 = d_3 = 0 \Rightarrow$ lin. nez. f-je

b) $1, \sin^2 x, \cos^2 x$

$1 = \sin^2 x + \cos^2 x, \forall x$

$d_1 \cdot 1 + d_2 \sin^2 x + d_3 \cos^2 x = 0$

\rightarrow Za $d_1 = -1$
 $d_2 = d_3 = 1$

\leftarrow zadovoljeno \Rightarrow linearno zavisna kombinacija

$(x \in I)$

→ Neka su $\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x)$ rješenja homogene linearne diferencijalne jednačine. Tada determinantu:

$$W(\varphi_1, \dots, \varphi_n) = W(x) = \begin{vmatrix} \varphi_1(x) & \varphi_2(x) & \dots & \varphi_n(x) \\ \varphi_1'(x) & \varphi_2'(x) & \dots & \varphi_n'(x) \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \varphi_1^{(n-1)}(x) & \varphi_2^{(n-1)}(x) & \dots & \varphi_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix}$$

nazivamo **determinantom Vronskog**

TEOREMA: Sledeća tvrdjenja su ekvivalentna:

- 1) $\forall x \in I : W(x) = 0$
- 2) $\exists x_0 \in I : W(x_0) = 0$
- 3) Rješenja $\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x), x \in I$, homogene dif. lu.-jne su linearno zavisna.

(neformalno): dokaz → pokazati da $1 \Rightarrow 2 \Rightarrow 3 \Rightarrow 1$ → time zatvoren krug

* $1 \Rightarrow 2$ → nema potrebe izvoditi

* $2 \Rightarrow 3$

- pretpostavka $W(x) = 0$

- znamo da su rješenja lin. dif.-jne - treba samo da dokažemo da su nezavisna

Posmatrajmo neku funkciju:

(1) $\varphi(x) = c_1 \varphi_1(x) + c_2 \varphi_2(x) + \dots + c_n \varphi_n(x)$ opšte rješenje

takođe opšte rješenje na osnovu posledice sa prethodne strane

→ Posmatrajmo rješenje u tački x_0

→ Neka jednačina (1) zadovoljava Košijere uslove

$$\varphi(x_0) = 0, \varphi'(x_0) = 0 \dots \varphi^{(n-1)}(x_0) = 0$$

Kako ćemo odrediti rješenja jednadžine (1) koje zadovoljava uslove (2)?

- uvrstimo uslove u početnu fju

$$\left. \begin{aligned} \varphi(x_0) &= c_1 \varphi_1(x_0) + \dots + c_n \varphi_n(x_0) = 0 \\ \varphi'(x_0) &= c_1 \varphi_1'(x_0) + \dots + c_n \varphi_n'(x_0) = 0 \\ &\vdots \\ \varphi^{(n-1)}(x_0) &= c_1 \varphi_1^{(n-1)}(x_0) + \dots + c_n \varphi_n^{(n-1)}(x_0) = 0 \end{aligned} \right\} \text{ sistem (3)}$$

→ nepoznato c_1, c_2, \dots, c_n

→ ovaj sistem uvijek ima trivijalno rješenje

→ netrivialno rješenje ima ako je $\det = 0$

→ determinanta našeg sistema⁽³⁾ je determinanta Wrouskog u tački x_0

$W(x_0) = 0 \rightarrow \det. \text{ sistema}$

↳ \exists netrivialno rješenje $c_1^0, c_2^0, \dots, c_n^0$,
znači $(c_1^0 = c_2^0 = \dots = c_n^0 = 0 \perp)$

→ mi sad za to c^0 uzimamo:

$$\varphi(x) = c_1^0 \varphi_1(x) + \dots + c_n^0 \varphi_n(x)$$

↳ to je takode rješenje homogene dif. jne (1) koje zadovoljava uslov (2)

ovu jnu (1) i uslov (2) zadovoljava i trivijalno

$$\text{rješenje } y^{(n)} + a_1(x)y^{(n-1)} + \dots + a_n(x)y = 0$$

$y \equiv 0 \rightarrow$ rješ. hom. dif. lru. j-ne koje zadovoljava uslov (2)

→ dobiti samo 2 rješenja → to nije moguće → pa je jedino moguće da su ova 2 rješenja ista
to znači da je $\varphi(x) = 0$ odnosno $c_1^0 \varphi_1(x) + \dots + c_n^0 \varphi_n(x) = 0$
na osnovu def. $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ su lru. zavisni

*)

$$3 \Rightarrow 1$$

$\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x) \rightarrow$ lin. zavisna rjesenja homog. lin. dif. j-^{te}

$$c_1 \circ \varphi_1(x) + \dots + c_n \circ \varphi_n(x) = 0, \text{ za netrivialno } c_1 \circ \text{ do } c_n \circ (c_1 \circ, \dots, c_n \circ)$$

\rightarrow ovo sad diferenciramo (n-1) put

$$(4) \begin{cases} c_1 \circ \varphi_1(x) + \dots + c_n \circ \varphi_n(x) = 0 / ' \\ c_1 \circ \varphi_1'(x) + \dots + c_n \circ \varphi_n'(x) = 0 \\ \vdots \\ c_1 \circ \varphi_1^{(n-1)}(x) + \dots + c_n \circ \varphi_n^{(n-1)}(x) = 0 \end{cases}$$

\rightarrow ovaj homogeni sistem (4) ima netrivialno rjesenje ako je det. sistema = 0; u našem slučaju to je det Vronskog $\Rightarrow \underline{W(x) = 0, \forall x \in I}$

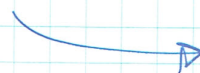
negacija prethodne teoreme \rightarrow

TEOREMA: Sledeća tvrdjenja su ekvivalentna:

- 1) $\exists x_0 \in I, W(x_0) \neq 0$
- 2) $\forall x \in I, W(x) \neq 0$
- 3) rješ. homog. dif. (lin) j-^{te} $\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x)$ su linearno nezavisna

\rightarrow dokazi prethodne i ove teoreme se mogu izvesti koristeći tzv. formulu Ostrogradskog-Liuvila

$$W(x) = \begin{vmatrix} \varphi_1(x) & \dots & \varphi_n(x) \\ \varphi_1'(x) & \dots & \varphi_n'(x) \\ \vdots & & \vdots \\ \varphi_1^{(n-1)}(x) & \dots & \varphi_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix}$$

- ako diferenciramo vrste det. Vronskog

$$W'(x) = W_1'(x) + W_2'(x) + \dots + W_n'(x) \quad (5)$$

↳ det. gdje smo diferencirali samo prvu vrstu, ostale sve ostaje isto

$$W_1'(x) = \begin{vmatrix} \varphi_1'(x) & \varphi_2'(x) & \dots & \varphi_n'(x) \\ \varphi_1(x) & \varphi_2(x) & \dots & \varphi_n(x) \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ \varphi_1^{(n-1)}(x) & \varphi_2^{(n-1)}(x) & \dots & \varphi_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix} = 0 \quad \# \text{ jer ima 2 iste vrste}$$

→ i tako sve do pretposljednje

$$W_2'(x) = W_3'(x) = \dots = W_{(n-1)}'(x) = 0$$

$$W_n'(x) = \begin{vmatrix} \varphi_1(x) & \varphi_2(x) & \dots & \varphi_n(x) \\ \varphi_1'(x) & \varphi_2'(x) & \dots & \varphi_n'(x) \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ \varphi_1^{(n-2)}(x) & \dots & \dots & \varphi_n^{(n-2)}(x) \\ \varphi_1^{(n-1)}(x) & \dots & \dots & \varphi_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix}$$

→ sve ovo što smo dobili vratimo u j-nu (5)

$$W'(x) = W_n'(x)$$

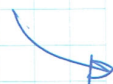
$$y^{(n)} + a_1(x)y^{(n-1)} + \dots + a_n(x)y = 0 \quad \rightarrow \text{Jna}$$

$\varphi_1, \varphi_2, \dots, \varphi_n \rightarrow$ rješenja jne

$$\rightarrow \varphi_i^{(n)}(x) + a_1(x)\varphi_i^{(n-1)}(x) + \dots + a_n(x)\varphi_i(x) = 0, \quad i = 1, \dots, n$$

$$\varphi_i^{(n)}(x) = -a_1(x)\varphi_i^{(n-1)}(x) - \dots - a_n(x)\varphi_i(x)$$

Kada ovo uvrstimo u $W_n'(x)$

$$W'(x) = W'_n(x) = \begin{vmatrix} p_1(x) & \dots & p_n(x) \\ p_1'(x) & \dots & p_n'(x) \\ \vdots & & \vdots \\ p_1^{(n-2)}(x) & \dots & p_n^{(n-2)}(x) \\ p_1^{(n-1)}(x) & \dots & p_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix} =$$

$$= \begin{vmatrix} p_1(x) & \dots & p_n(x) \\ p_1'(x) & \dots & p_n'(x) \\ \vdots & & \vdots \\ p_1^{(n-2)}(x) & \dots & p_n^{(n-2)}(x) \\ -a_1(x)p_1^{(n-1)}(x) - \dots - a_n(x)p_1(x) & \dots & -a_1(x)p_1^{(n-1)}(x) - \dots - a_n(x)p_n(x) \end{vmatrix}$$

→ iskoristićemo svojstvo: $\begin{vmatrix} \overline{a_1+b_1} & \overline{a_2+b_2} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \overline{a_1} & \overline{a_2} \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} \overline{b_1} & \overline{b_2} \end{vmatrix}$

$$W'(x) = W'_n(x) = \begin{vmatrix} p_1(x) & \dots & p_n(x) \\ p_1'(x) & \dots & p_n'(x) \\ \vdots & & \vdots \\ p_1^{(n-2)}(x) & \dots & p_n^{(n-2)}(x) \\ -a_1(x)p_1^{(n-1)}(x) & \dots & -a_n(x)p_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix} + \dots +$$

$$+ \begin{vmatrix} p_1(x) & \dots & p_n(x) \\ \vdots & & \vdots \\ -a_n(x)p_1(x) & \dots & -a_n(x)p_n(x) \end{vmatrix} = \text{det. množimo brojem tako što jednu vrstu pomnožimo brojem}$$

$$= -a_1(x) \begin{vmatrix} p_1(x) & \dots & p_n(x) \\ \vdots & & \vdots \\ p_1^{(n-1)}(x) & \dots & p_n^{(n-1)}(x) \end{vmatrix} - \dots - a_n(x) \cdot \begin{vmatrix} p_1(x) & \dots & p_n(x) \\ \vdots & & \vdots \\ p_1(x) & \dots & p_n(x) \end{vmatrix}$$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{=0}$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{=0}$

$W(x)$ - det Wrouskog

jer imaju po 2 iste vrste
 sve imaju parnjaka osim n-1

\Rightarrow dobijamo da je $W'(x) = W_n'(x) = W(x)$

$\rightarrow W'(x) = -a_1(x)W(x)$ dif. j-na sa razdvojenim promjenljivim

$$\frac{dW}{W} = -a_1(x) dx \rightarrow \ln W = - \int a_1(x) dx$$

$$W = c \cdot e^{-\int a_1(x) dx} \rightarrow \text{ako } W(x_0) = W_0 \Rightarrow c = W(x_0)$$

kad zamijenimo dobijamo konst c

$$\rightarrow W(x) = W(x_0) \cdot e^{-\int_{x_0}^x a_1(x) dx}$$

FORMULA OSTROGRADSKI-LIUVIL

LEMA: Homogena lin. dif. j-na (1) ima n linearno nezavisnih rješenja

$$y^{(n)} + a_1(x)y^{(n-1)} + \dots + a_n(x)y = 0$$

\rightarrow Postavlja se pitanje kako da matemo n rješenja tako da su ^{sigurno} linearno nezavisna?

- tako da det Vronskog tih rješenja $\neq 0$

$y_1(x), \dots, y_n(x) \rightarrow$ rješenja

$$W(x_0) = \begin{vmatrix} y_1(x_0) & y_2(x_0) & \dots & y_n(x_0) \\ \vdots & \vdots & \dots & \vdots \\ y_1^{(n-1)}(x_0) & y_2^{(n-1)}(x_0) & \dots & y_n^{(n-1)}(x_0) \end{vmatrix} \neq 0$$

\rightarrow najjednostavnije da "upakujemo" jediničnu matricu \rightarrow

$$\begin{vmatrix} 1 & 0 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & \dots & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & \dots & 1 \end{vmatrix}$$

→ postavljamo tako da je:

$$\varphi_1^{(i)}(x_0) = \begin{cases} 1, & i=0 \\ 0, & i=1, \dots, n \end{cases} ; \varphi_2^{(i)}(x_0) = \begin{cases} 1, & i=1 \\ 0, & i=0, 2, \dots, n \end{cases}$$

$$\dots ; \varphi_n^{(i)} = \begin{cases} 1, & i=n-1 \\ 0, & i=0, 1, \dots, n-2 \end{cases}$$

$$\delta_i^{(j)} = \begin{cases} 1, & i=j \\ 0, & i \neq j \end{cases}$$

Kronekerov simbol

$$\varphi_j^{(i)}(x_0) = \delta_i^{j-1}$$

$$j = 1, \dots, n ; i = 0, \dots, n$$

→ cilj bio samo da postoji n linearno nezavisnih vektora

→ želimo da pokažemo da svaka kombinacija n linearno nezavisnih vektora obrazuje bazu

TEOREMA: Proizvoljnih n linearno nezavisnih rješenja homogene dif. j-ne obrazuje bazu prostora D

→ neka su $\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x), x \in I$ proizvoljnih n lin. nez. rj.

→ svaki vektor iz prostora D može se izraziti kao lin. kombinacija vektora $\varphi_1(x), \dots, \varphi_n(x)$ *

Dokaz: $\varphi(x) \rightarrow$ rješenje homogene linearne dif. j-ne

$$\varphi(x_0) = \varphi_0, \quad \varphi'(x_0) = \varphi_0', \quad \dots, \quad \varphi^{(n-1)}(x_0) = \varphi_0^{n-1}$$

uvjeti

→ formirajmo linearnu kombinaciju ovih vektora * u tački x_0

$$\varphi(x_0) = c_1 \varphi_1(x_0) + \dots + c_n \varphi_n(x_0) = \varphi_0$$

$$\varphi'(x_0) = c_1 \varphi_1'(x_0) + \dots + c_n \varphi_n'(x_0) = \varphi_0'$$

$$\varphi^{(n-1)}(x_0) = c_1 \varphi_1^{(n-1)}(x_0) + \dots + c_n \varphi_n^{(n-1)}(x_0) = \varphi_0^{n-1}$$

↳ treba postaviti neke brojeve da to bude sistem
- neka su to $\varphi_0, \varphi_0^1, \dots, \varphi_0^{n-1}$

⇒ SISTEM - sistem oblika $Ax=b$, $\det A \neq 0$
↳ u našem slučaju $A = \det$ Vronskog

$$W(x_0) \neq 0$$

→ POSTOJI TAČNO JEDNO RJEŠENJE $\boxed{c_1^0, \dots, c_n^0}$

$$\Psi(x) = c_1^0 \varphi_1(x) + \dots + c_n^0 \varphi_n(x)$$

$$\Psi(x_0) = \varphi_0; \Psi'(x_0) = \varphi_0^1, \dots, \Psi^{(n-1)}(x_0) = \varphi_0^{n-1}$$

jesto φ_j : j -ne
koje zadovoljavaju
ustove

POSTOJI SAMO JEDNO RJEŠENJE
KOŠIJEVOG ZADATAKA

→ Zaključujemo da je $\Psi(x) \equiv \Psi(x)$

$$\Rightarrow \Psi(x) = c_1 \varphi_1(x) + c_2 \varphi_2(x) + \dots + c_n \varphi_n(x)$$

→ proizvoljno rješenje izrazili kao linearnu kombinaciju rješenja φ_i → dobiti smo da je

$$\boxed{\text{dimenzija } D = n}$$

* Baza prostora ovog rješenja ^{linearne} homogene diferencijalne jednačine naziva se **fundamentalni skup**

opšte rješenje → linearna kombinacija elemenata baze

$$\boxed{y = c_1 \varphi_1(x) + \dots + c_n \varphi_n(x)}$$

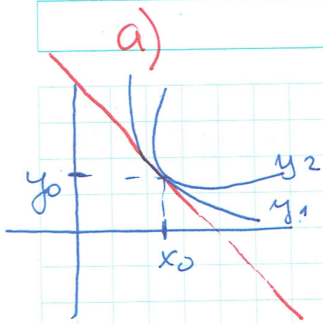
Primjer

Moгу li grafici 2 rješenja ove j -ne

$$y'' + q(x)y = 0, q \in C(\mathbb{R})$$

biti raspoređeni kao na slicama? ↳

(K.z. ide od y_0 do y_0^{n-1})

$$y'' + g(x)y = 0, \quad g \in C(\mathbb{R})$$

→ KAKO GLASI KOŠIJEV ZADATAK ZA OVU J-NU?

$$y(x_0) = y_0; \quad y'(x_0) = y_0'$$

$$y_1(x_0) = y_0$$

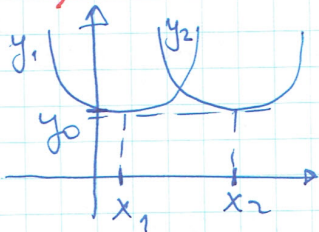
$$y_2(x_0) = y_0$$

$$y_1'(x_0) = y_0'$$

$$y_2'(x_0) = y_0'$$

ne može jer K.z. može da ima samo jednu y .

b)

$$y_1(x_1) = y_0$$

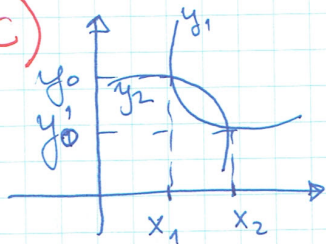
$$y_1'(x_1) = 0$$

$$y_2(x_2) = y_0$$

$$y_2'(x_2) = 0$$

nije moguće jer nije ista tačka a rješ. je isto

c)

$$y_1(x_1) = y_2(x_1) = y_0$$

$$y_1(x_2) = y_2(x_2) = y_0'$$

→ iz ovoga ne možemo, moramo još jedan uslov

$$\left. \begin{aligned} y_1'(x_0) &= y_0' \\ y_2'(x_0) &= y_0'' \end{aligned} \right\} \neq$$

na prvi pogled može ali nisamo iskoristili j-nu

$$y'' + g(x) \cdot y = 0$$

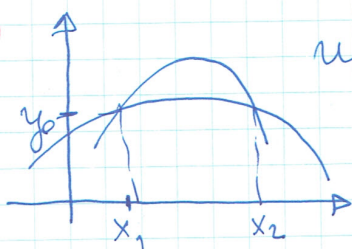
$$y''(x_0) = -g(x_0) \cdot y(x_0)$$

$$\rightarrow y_1''(x_0) = -g(x_0) y_0 \quad \text{1. f.j.g.}$$

$$y_2''(x_0) = -g(x_0) y_0 \quad \text{2. f.j.g. konveks}$$

→ ne može!

d)

uraditi kući :)

Ana